

จดหมายข่าว

คนฮักถิ่น

ปีที่ 7 ฉบับที่ 72 ประจำเดือนกันยายน พ.ศ. 2554

: ข่าวสารด้านนิเวศวัฒนธรรม เพื่อความเป็นธรรมในสังคมอีสาน

บทบรรณาธิการ

“คนฮักถิ่น” ฉบับนี้ว่าด้วยเรื่องน้ำ เนื่องจากมีสถานการณ์อุทกภัยในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะในกรุงเทพมหานคร เมืองฟ้าอมรที่ใครเลยจะคาดคิดว่าจะเกิดวิกฤตขึ้น เมื่อ “สิ้นน้ำจืด” ได้กลืนเอาเมืองให้กลายเป็นทะเลสาบ จนเกิดความโกลาหล และส่งผลกระทบต่อทุกด้าน

ในทุกๆ ปีที่ผ่านมาคนกรุงก็อาจจะเคยได้ยินข่าวว่าในพื้นที่ต่างจังหวัดได้รับผลกระทบจากภัยน้ำท่วมที่อยู่อาศัย และไร่นาเสียหาย แต่ก็ไม่ค่อยใส่ใจอะไรมากนัก เพราะไม่โดนกับตัวเอง ...แต่ตอนนี้ก็คงรู้ซึ้งกันมากขึ้นแล้ว

ในปีนี้ก็เช่นเดียวกันหลายพื้นที่ยังคงได้รับผลกระทบ (บางพื้นที่ท่วมซ้ำซากทุกปี) เพียงแต่ไม่มีพื้นที่ทางสื่อมากเหมือนอย่างคนกรุงเทพฯ ยกตัวอย่างชาวบ้านบริเวณลุ่มน้ำป่าว น้ำชี แถบจังหวัดกาฬสินธุ์ มหาสารคาม ร้อยเอ็ด เกิดปัญหาน้ำท่วมทุกปี จากการทำฝายหรือเขื่อนกัน จนไม่สามารถทำนาได้ เพราะทำไปน้ำก็ท่วมเสียหายหมด หลายครอบครัวต้องอพยพกันไปทำงานรับจ้าง ขายแรงงาน ชับแท็กซี่ ขายส้มตำ ฯลฯ ที่กรุงเทพฯ....พอน้ำท่วมกรุงเทพฯ ก็กลับคืนบ้าน แต่ก็ไม่รู้ว่าจะทำมาหากินอะไร รอให้น้ำลดแล้วกลับไปไหม

ยังไม่หมดเพียงเท่านี้ หากแต่ภาวะคุกคามชาวอีสานรอบใหม่กำลังจะมาถึง...

อภิปรายโครงการจัดการน้ำ! ภาวะคุกคามชาวอีสานรอบใหม่

โดย... สมพงษ์ อาศาภิกข

เนิ่นนานมาแล้วแนวทางการพัฒนาของภาครัฐ ที่ยึดติดกับมายาคติว่า ภาคอีสานแห้งแล้ง ชาวอีสานยากจน สูตรสำเร็จอย่างหนึ่งในการแก้ไขปัญหาคือความยากจน จึงมุ่งเน้นไปสู่การแก้ไขปัญหาคความแห้งแล้งผ่านการจัดการน้ำ ด้วยการมีระบบชลประทานเพื่อสนับสนุนการทำเกษตรตามพื้นที่ต่างๆ ในภาคอีสาน ซึ่งมีพื้นที่ในการทำการเกษตรมากกว่า 57.7 ล้านไร่ เพราะหากว่าสามารถแก้ไขปัญหาคความแห้งแล้งให้กับชาวอีสาน ซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมจะทำให้ชาวอีสานมีรายได้เพิ่มขึ้น ระบบเศรษฐกิจเติบโตขึ้น และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตาม อันจะนำไปสู่การหลุดพ้นจากภาวะความยากจน

เมื่อหน่วยงานภาครัฐยึดติดกับความคิดที่จะใช้โครงการด้านการจัดการน้ำแก้ไขปัญหาความแห้งแล้ง และความยากจน ตลอดจนถึงส่งเสริมเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของชาวอีสานให้ดีขึ้นนั้น อภิปรายโครงการโขงชีมูลจึงได้ผุดขึ้นมา ด้วยระยะเวลาดำเนินโครงการ 3 ระยะ ในช่วงปี พ.ศ. 2535 – 2576 รวม 42 ปี (พลิกอ่านด้านใน...)

ใช้งบประมาณรวมทั้งสิ้น 228,000 ล้านบาท ภายใต้โครงการจะมีการสร้าง เขื่อน ฝาย สถานีสูบน้ำด้วยไฟฟ้า คลองผันน้ำและคลองส่งน้ำ มุ่งเน้นพื้นที่ชลประทานลุ่มน้ำมูล ลุ่มน้ำชี และลุ่มน้ำสาขาของแม่น้ำโขง โดยมีพื้นที่ชลประทานที่คาดว่าจะได้รับประโยชน์ประมาณ 4.98 ล้านไร่ แต่เมื่อดำเนินโครงการไปได้แล้วในระยะแรกซึ่งใช้งบประมาณไปแล้ว 10,346 ล้านบาท กลับต้องหยุดชะงักการดำเนินโครงการ เนื่องจากการสร้างเขื่อนภายใต้โครงการทำให้เกิดน้ำท่วม ระบบนิเวศถูกทำลาย และที่สำคัญภูมิประเทศภาคอีสานที่ได้ดินมีโดมเกลือขนาดใหญ่ทำให้การดำเนินโครงการเกิดผลกระทบที่ตามมา คือ การแพร่กระจายของดินเค็มในหลายพื้นที่ของการดำเนินโครงการ ส่งผลให้สิ่งปลูกสร้างที่ใช้ในระบบชลประทานของโครงการโขงชีมูล ได้ถูกทิ้งร้างไว้เป็นอนุสรณ์สอนใจให้นักวางแผนการพัฒนาทั่วพื้นที่ทำการเกษตรในภาคอีสาน

จวบจนวันนี้ที่ โครงการโขงชีมูล ได้สร้างบาดแผลความเดือดร้อนให้กับชาวอีสานไว้อย่างบาดลึกจนยากที่จะเยียวยารักษา แต่ทว่าหน่วยงานภาครัฐกลับไม่ได้เรียนรู้บทเรียนในอดีตที่ผ่านมาในทางตรงกันข้าม ยังมีความพยายามที่จะผลิตซ้ำความคิดความเชื่อที่จะจัดการน้ำด้วยโครงการขนาดใหญ่เพื่อแก้ไขปัญหาความแห้งแล้งและความยากจนในภาคอีสาน ด้วยรูปแบบ/เทคนิคของโครงการในลักษณะเดิม เพียงแต่ต่อเติมให้ภาพของการจัดการน้ำในภาคอีสานดูเป็นระบบมากขึ้น

ภาพรวมสถานการณ์การจัดการน้ำภาคอีสานในปัจจุบัน

รอยแผลในอดีตของโครงการโขงชีมูล นอกจากหน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จะไม่ใส่ใจในการเยียวยาแก้ไขปัญหาให้กับชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบแล้วนั้น แต่กำลังจะตอกย้ำให้สาธารณชนให้ได้เห็นแนวทางในการจัดการน้ำในภาคอีสานที่ผ่านมา นั้น ได้ทำอย่างถูกต้องและเหมาะสมแล้ว ไม่สนใจเสียงท้วงติง หรือคำวิพากษ์วิจารณ์ใดๆ จึงได้ผุดแนวคิดผลักดันโครงการบริหารจัดการน้ำโขงเลยชีมูล โดยแรงโน้มถ่วง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รับผิดชอบดำเนินการ ทำการศึกษาความเหมาะสม(Feasibility:FS) และผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Environmental Impact Assessment:EIA) และการประเมินสิ่งแวดล้อมในระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment:SEA ในช่วงระหว่างเดือน กันยายน 2552 – เดือนกันยายน 2554

ใช้งบประมาณ รวมทั้งสิ้น 190,000,000 บาท และอีกหนึ่งโครงการคือ โครงการระบบเครือข่ายน้ำในพื้นที่วิกฤตน้ำ 19 พื้นที่รับผิดชอบโดย กรมทรัพยากรน้ำ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำการศึกษาความเหมาะสมของโครงการ (Feasibility:FS) ศึกษาการทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม(Environmental Impact Assessment:EIA) และศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อมในระดับยุทธศาสตร์ (Strategic Environmental Assessment:SEA) ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2554 – เดือนกันยายน 2555 ใช้งบประมาณ รวมทั้งสิ้น 865,541,400 บาท โดยโครงการทั้งสองได้ว่าจ้าง ให้บริษัทเอกชนที่มีความชำนาญดำเนินการศึกษา

เมื่อทำการพิจารณาถึงรายละเอียดของรายงานการศึกษาของทั้ง 2 โครงการดังกล่าวข้างต้น ทำให้เห็นว่า เป้าหมายของโครงการ คือ แนวทางการจัดการน้ำ โดยนำน้ำเข้ามาเติมให้กับภาคอีสาน เพื่อขยายเขตพื้นที่ชลประทานในพื้นที่ทำการเกษตรน้ำฝน เพื่อเพิ่มพื้นที่ชลประทานจากเดิม 5.93 ล้านไร่ ให้เป็น 33 ล้านไร่ ภายใต้แนวความคิดการจัดการหาน้ำต้นทุนเดิมมาเติมให้กับน้ำในพื้นที่ชลประทานในลุ่มน้ำโขงอีสาน ลุ่มน้ำมูล และลุ่มน้ำยังชี ซึ่งยังเป็นมิติของการมองไปในทิศทางที่ว่า ภาคอีสานยังคงมีความต้องการปริมาณน้ำเพื่อการเกษตร เพิ่มขึ้นอีก จึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำน้ำมาเติม เมื่อน้ำเพิ่มก็จะสามารถพัฒนาด้านการเกษตรเพิ่มขึ้นอีก ส่งผลต่อการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นตามไปด้วย โดยสามารถมองถึงความเชื่อมโยงของทั้ง 2 โครงการด้านการจัดการน้ำที่จะเกิดขึ้นในภาคอีสาน ได้ดังนี้

ภายใต้โครงการระบบเครือข่ายน้ำในพื้นที่วิกฤต 19 พื้นที่ มีรายละเอียดของการดำเนินโครงการ ที่สำคัญอันได้แก่ 1.เครือข่ายน้ำในพื้นที่เป็นการพัฒนาโครงการแหล่งน้ำขนาดเล็กที่กระจายไปทั่วพื้นที่ภาคอีสาน เช่น อ่างเก็บน้ำต่างๆ ที่ดำเนินการก่อสร้างโดยกรมชลประทาน 2.เครือข่ายน้ำพรมแดน เป็นการผันน้ำจากแม่น้ำโขงมาเติมในพื้นที่เพาะปลูกใกล้เคียง เช่น เครือข่ายน้ำห้วยหลวง-ลำปาว-ชี ซึ่งเป็นโครงการเก่าตั้งแต่โครงการโขงชีมูล ตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 แต่มีบทเรียนในอดีตที่การสูบน้ำด้วยไฟฟ้าต้องแบกรับต้นทุนค่าไฟฟ้าที่สูงขึ้น ทำให้เกิดความไม่คุ้มค่า จึงได้มีการศึกษาพัฒนาไปสู่แนวทางการผันน้ำด้วยแรงโน้มถ่วง เครือข่ายน้ำปากชม-ลำพะเนียง-ชี เป็นโครงการที่อาศัยการยกระดับน้ำโขงที่สูงขึ้นในระดับความสูงที่ 200 เมตรจากระดับน้ำทะเลปานกลาง(ม.รทก.) จากโครงการสร้าง

เชื่อมไฟฟ้าพลังน้ำปากชม ต.หาดคัมภีร์ อ.ปากชม จ.เลย เพื่อที่จะผันน้ำไปยังหนองหานกุมภวาปี และอ่างเก็บน้ำอุบลรัตน์ รับผิดชอบศึกษาโดยกรมพลังงานทดแทนและอนุรักษ์พลังงาน(พพ.) กระทรวงพลังงาน เครือข่ายน้ำโขง-เลย-ชี-มูล เป็นโครงการผันน้ำบริเวณปากแม่น้ำเลยภายใต้โครงการบริหารจัดการน้ำโขงเลยชีมูลโดยแรงโน้มถ่วง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยระบุว่าภาคอีสานจะมีน้ำเพื่อการเกษตรใช้ได้ตลอดทั้งปี อีกทั้งยังสามารถแก้ไขปัญหาน้ำท่วมในพื้นที่ลุ่มน้ำชี และลุ่มน้ำมูลได้อีกด้วย 3.เครือข่ายน้ำจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยใช้รูปแบบการผันน้ำมาจากแหล่งน้ำของประเทศเพื่อนบ้าน คือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีดังนี้ คือเครือข่ายน้ำเซบั้งไฟ-สกลนคร โดยผันน้ำจากประเทศลาวเข้ามายังพื้นที่ อ.ธาตุพนม จ.นครพนม แล้วส่งน้ำมายังพื้นที่ จ.นครพนม และจ.สกลนคร ขณะนี้กรมทรัพยากรน้ำกำลังศึกษาในขั้นตอน desk study เครือข่ายน้ำเซบั้งไฟ-อำนาจเจริญ เป็นการผันน้ำจากประเทศลาวเข้ามายังพื้นที่ อ.เขมราฐ จ.อุบลราชธานี แล้วสามารถส่งน้ำไปยังพื้นที่ จ.ยโสธร จ.อำนาจเจริญ และจ.อุบลราชธานี ขณะนี้กรมทรัพยากรน้ำกำลังศึกษาในขั้นตอน desk study เครือข่ายน้ำมี-ห้วยหลวง ดำเนินการศึกษาโดยกรมทรัพยากรน้ำ เพื่อที่จะศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการผันน้ำจากเขื่อนน้ำจันทน์ประเทศลาว เข้ามายังห้วยหลวง แล้วสามารถทำการส่งน้ำไปยังหนองหานกุมภวาปี และอ่างเก็บน้ำลำปาว

รายละเอียดของแนวทางการจัดการน้ำในภาคอีสานข้างต้นทำให้เห็นภาพเชื่อมโยงที่ว่าในขณะนี้ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องคือ กรมชลประทาน และกรมทรัพยากรน้ำ กำลังจะริเริ่มผลักดันอภิมหาโครงการด้านการจัดการน้ำในภาคอีสานผ่าน โครงการระบบเครือข่ายน้ำในพื้นที่วิกฤตน้ำ 19 พื้นที่ โดยมี โครงการบริหารจัดการน้ำโขงเลยชีมูลโดยแรงโน้มถ่วง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเสมือน ใจกลางหลักของโครงการจัดการน้ำในภาคอีสานทั้งระบบ ซึ่งในขณะนี้ ทั้ง 2 โครงการ กำลังอยู่ในช่วงระยะของการก่อร่างสร้างรูปของโครงการจากแนวความคิดของหน่วยงานที่รับผิดชอบ ไปสู่แนวทางการปฏิบัติให้เป็นจริงขึ้นมาโดยได้เริ่มดำเนินการในส่วนของขั้นตอนในการศึกษาดังที่กล่าวแล้วข้างต้นซึ่งมีระยะเวลาเริ่มดำเนินการศึกษา และแล้วเสร็จในช่วงเวลาที่ไล่เลี่ยกัน

ข้อควรคิดเพื่อพิจารณาต่อสถานการณ์การจัดการน้ำในภาคอีสาน

หากทำการพิจารณาถึงรายละเอียด และการดำเนินการภายใต้กระบวนการศึกษา ของทั้ง 2 โครงการ จะเห็นได้ว่าเป็นการระบุไว้ว่าหาทางเลือกที่เหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุด โดยเสนอทางเลือกให้กับประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้พิจารณาเพียงแค่ว่าขนาดของโครงการว่าต้องการโครงการขนาดไหน แต่กลับไม่มีประเด็นคำถามเบื้องต้นที่สำคัญว่า อภิมหาโครงการทั้ง 2 โครงการ มีความจำเป็นมากน้อยเพียงใดต่อชาวอีสาน อันนำไปสู่ประเด็นคำถามต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ และภาคประชาสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องว่าในท้ายที่สุดแล้วภาคประชาชนแทบจะไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดชะตากรรมในการพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองเลย

บทเรียนแห่งความล้มเหลวซ้ำซากในด้านการจัดการน้ำในภาคอีสานที่ผ่านมา นั้น หน่วยงานภาครัฐไม่เคยเรียนรู้ถึงความผิดพลาดของตนเองว่า แนวคิดในการแก้ไขปัญหาด้านน้ำในภาคอีสานด้วยโครงการขนาดใหญ่ อย่างเช่น โครงการโขงชีมูล ไม่สามารถเป็นทางออกของเกษตรกรภาคอีสาน ด้วยเพราะสภาพภูมิประเทศ ระบบนิเวศวัฒนธรรมของอีสานที่มีความหลากหลายซับซ้อน อีกทั้งทางเลือกในรูปแบบการจัดการระบบชลประทานขนาดเล็กและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการจัดการน้ำกลับถูกละเลยมองข้ามคุณค่าความสำคัญ ทำให้ที่ผ่านมาชาวอีสานจึงมีบาดแผลจากผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐ ที่เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน เช่น กรณีเขื่อนห้วยนา และราศีไศลที่ ปัญหาผลกระทบทางด้านระบบนิเวศ ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และผลกระทบทางสังคม เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายจนไม่สามารถเยียวยาแก้ไขได้ อีกทั้งคุณค่าอันดีงามของชุมชนท้องถิ่นอีสานก็ได้สูญสลายไปด้วย

ถึงแม้ว่าอภิมหาโครงการจัดการน้ำทั้ง 2 โครงการ จะอยู่ในขั้นตอนของกระบวนการศึกษาของโครงการในมิติต่างๆ นั้น แต่นัยที่แท้จริงของบทสรุปสุดท้ายของการศึกษาในมิติต่างๆ นั้น เสมือนได้ถูกเขียนคำตอบสำเร็จรูปไว้แล้วว่า อภิมหาโครงการจัดการน้ำทั้ง 2 โครงการ เป็นสิ่งที่ประชาชนชาวอีสานต้องการ สามารถแก้ไขปัญหาความแห้งแล้ง น้ำท่วม และสามารถขยายพื้นที่ชลประทานทางการเกษตรได้เพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรชาวอีสาน ระบบเศรษฐกิจจะเติบโตขึ้น และที่สำคัญคุณภาพชีวิตชาวอีสานก็จะดีขึ้นตามด้วย สถานการณ์การการจัดการน้ำในภาคอีสานในขณะนี้ จึงเปรียบดั่งภาวะคุกคามและโจทก์ที่ทำทลายภาคประชาชนอีสานอยู่ไม่น้อย.. @

ช่วยกันเบี่ยงเบน

“ปลุกผี ขุดลอก ผันน้ำ ผ่านชะตากรรมอุทกภัย”

บทเรียนที่ภาครัฐไม่เคยจำ

โดย...รงค์ ภัทรา

วิกฤตการณ์ปัญหาน้ำท่วมในประเทศไทยขณะนี้ กำลังส่งผลกระทบต่อประชาชนอย่างกว้างขวาง ปรากฏการณ์ของมวลน้ำขนาดใหญ่ จากเหนือสู่กลาง จากกลางไหลสู่เมืองหลวง มวลน้ำและการท่วมขังกินระยะเวลานานอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในอดีต สิ่งที่เป็นความจริงที่พออธิบายได้จากเหตุการณ์น้ำท่วมใหญ่ในครั้งนี้ เกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก การขยายตัวของเมือง แหล่งอุตสาหกรรม โรงงานธุรกิจเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่ขยายตัวอย่างกว้างขวาง ทำลายสมดุลต่างๆ ทางธรรมชาติที่เคยมีและจัดการตัวเองได้ในอดีต จากแต่ก่อนระบบการระบายน้ำจะผ่านคูคลองเล็กๆ ไม่มีคันถนนที่ต่างระดับกันอย่างมากกับคูคลองดังเช่นปัจจุบัน อีกทั้งการถมคูคลองดั้งเดิมที่เป็นเส้นทางระบายน้ำชั้นดี เพื่อสร้างถนนหนทางที่ยกระดับสูงกว่าพื้นดินเดิม บ้านจัดสรร โรงงานอุตสาหกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น ได้กั้นขวางและทำลายทางไหลของน้ำที่มีมาแต่อดีตดั้งเดิม อีกทั้งยังเกิดการสร้างคันถนนที่สูงขวางกั้นทางน้ำ ทำให้เกิดการเอ่อในพื้นที่เนินที่ไม่เคยท่วมมาก่อน และยังไปกั้นขังน้ำที่เคยไหลอย่างอิสระก่อนไหลลงสู่ทะเล กินระยะเวลาในการท่วมขังนานเพิ่มขึ้น

ในขณะที่ทุกฝ่ายทุกหน่วยงานกำลังแก้ไขปัญหาวิกฤติน้ำท่วม ซึ่งเกิดจากการพัฒนาที่ไม่รักษาสมดุลทางธรรมชาติ ยังมีหน่วยงานภาครัฐซึ่งในขณะนี้สมควรที่จะอยู่ร่วมในการแก้ไขปัญหาในพื้นที่ภัยพิบัติ กลับมาเดินหน้าเร่งโครงการผันน้ำ โขง เลย์ ซี มูล ในอีสานส่วนของเขต จ.หนองบัวลำภู บริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำลำพะเนียง ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นโครงการจัดการเรื่องน้ำระดับชาติ รับผิดชอบโดยกรมชลประทาน งบประมาณเกือบหมื่นล้าน โดยการผันน้ำโขงโดยการสร้างเขื่อนบนแม่น้ำโขง เข้ามาทางปากน้ำเลย จ.เลย มาสู่ลำน้ำพะเนียง หนองบัวลำภู ซึ่งจะกลายเป็นคลอง

เขื่อนอุบลรัตน์เพื่อผลิตกระแสไฟฟ้าป้อนโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่จะเกิดขึ้นในอีสานต่อไป โดยการอ้างกระจายน้ำเพื่อชุมชนเกษตรกรรม ทั้งที่โดยความเป็นจริงส่วนน้อยเท่านั้นที่จะได้รับ สิ่งที่จะได้รับส่วนใหญ่คือผลกระทบที่จะตามมาอย่างมหาศาล

เมื่อ ปีพ.ศ 2547 ลำน้ำลำพะเนียง จ.หนองบัวลำภูได้ถูกขุดลอกขนานใหญ่มาเรียบริ้วย จากการดำเนินการของโครงการผันน้ำโขง ซี มูล นี้ก่อนเปลี่ยนชื่อกลายเป็นโครงการผันน้ำ โขง เลย์ ซี มูล ในปัจจุบัน โดยผลกระทบที่ตามมาจากการขุดลอกในครั้งนั้นเกิดขึ้นอย่างมากมาย ไม่ว่าจะเป็น การทรุดตัวของตลิ่งจากความแรงของกระแสน้ำที่เพิ่มขึ้นจากการขุดลอก คันถนนสองข้างฝั่งน้ำที่เกิดขึ้นจากการนำดินที่ขุดลอกกองไว้ริมตลิ่งได้ขวางทางไหลระบายดั้งเดิมของน้ำ ทำให้น้ำท่วมขังนานและขยายวงกว้างการท่วมมากขึ้น พร้อมกันนี้ที่นาชาวบ้านที่อยู่ริมตลิ่งเดิมได้ถูกขุดหายไปพร้อมกับความกว้างขึ้นของลำน้ำ ชาวบ้านบางรายที่นาผืนสุดท้ายที่บรรพบุรุษมอบไว้ให้ได้อันตธานหายจนหมดสิ้น ไม่เหลือแม้กระทั่งที่นาที่จะทำกินเลี้ยงชีพต่อไป จนชาวบ้านต้องมีการฟ้องร้องกรมชลประทานเพื่อเรียกร้องค่าทดแทนในสิ่งที่สูญเสียไป เป็นคดีความกว่า 140 คดี บทเรียนซ้ำๆ ซากๆ ที่ภาครัฐโดยเฉพาะหน่วยงานในการจัดการเรื่องน้ำไม่เคยจำ ผลกระทบเก่ายังไม่แก้ไขแต่จะสร้างปัญหาใหม่ที่บวมเรื่อยๆ โดยเฉพาะบทเรียนครั้งสำคัญจากน้ำท่วมใหญ่ทั่วประเทศในครั้งนี้

ปัญหาน้ำท่วมในบ้านเราจะจบสิ้นเมื่อไหร่ก็ตาม ปัญหาทิศทางการพัฒนาในภาพรวมที่มุ่งแต่แก้ปัญหาเชิงระบบโครงสร้างขาดการมองถึงระบบนิเวศความเป็นอยู่ของท้องถิ่น ผลกระทบต่างๆ ตามมามากมายจากการมองไม่เห็นหัวชาวบ้าน ขาดความเคารพต่อธรรมชาติและระบบนิเวศ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม ก็จะมาตามมาไม่รู้จักจบสิ้น

เรื่องการจัดการน้ำต้องเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกภาคส่วนระดมสมองร่วมกัน ไม่ใช่เพียงแต่การบริหารจัดการน้ำและสิ่งแวดล้อมจากภาครัฐฝ่ายเดียว ปัญหาน้ำท่วมต้องไม่กลายเป็นการสร้างความชอบธรรมของหน่วยงานรัฐในการดำเนินโครงการขนาดใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวาง เพียงเพื่อสนองตอบต่องบประมาณและการพัฒนาตัวเลขด้านเศรษฐกิจที่มหาศาล แต่การจัดการน้ำต้องเน้นการสร้าง อำนาจต่อรอง ควบคุม มีส่วนร่วม และสำคัญคือการคำนึงถึงระบบนิเวศและธรรมชาติอย่างสมดุล ...@

เดือนนี้มีอะไร

วันที่ 4 ก.ย. : ศูนย์ข้อมูลสิทธิมนุษยชนและสันติภาพ (ศสส.) อีสาน ร่วมกับศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมือง สถาบันพระปกเกล้า มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี จัดเวทีวิชาการ วิพากษ์นโยบายการจัดการน้ำและถอดบทเรียนจากประสบการณ์การจัดการน้ำในชุมชนอีสาน โดยมีตัวแทนชาวบ้านจากพื้นที่ ลุ่มน้ำโขงอีสาน ซี ห้วยหลวง หนองหาน ลำพะเนียง แก่งละว้า และกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี ฯลฯ จำนวนกว่า 300 คน เข้าร่วม ณ ห้องประชุมคณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

วันที่ 7 ก.ย. : ศูนย์ข้อมูลสิทธิมนุษยชนและสันติภาพภาคอีสาน และศูนย์พัฒนาการเมืองภาคพลเมืองสถาบันพระปกเกล้า จ. อุดรธานี ร่วมกับองค์กรเครือข่าย

ศสส.ขอแสดงความยินดีกับ นายปัญญา โคตรเพชร ซึ่งได้รับฉันทามติในที่ประชุมใหญ่คณะกรรมการ ให้ดำรงตำแหน่งเลขานุการกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานี คนใหม่ จากการสมัชชากลุ่มฯ เมื่อวันที่ 24-25 ก.ย. ทว่าต่อไปนี้จะไม่มีตำแหน่งประธาน โดยเลขาฯ จะคอยทำหน้าที่ติดต่อประสานงานแทน

ได้แก่ Mekong School Alumni เครือข่ายพลังงานเพื่อนิเวศแม่น้ำโขง (Mee Net) , เครือข่ายพลังงานทางเลือกเพื่ออนาคต , เครือข่ายคนไทยไม่เอาโรงไฟฟ้านิวเคลียร์ และเครือข่ายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอีสาน จัดเวทีเสวนา “สถานการณ์ปัญหาพลังงานนิวเคลียร์และทางออกสู่การพัฒนาพลังงานทางเลือกในสังคมไทย” โดยได้รับความสนใจจากนักศึกษา กลุ่มชาวบ้าน และผู้สนใจทั่วไป จำนวนกว่า 100 คน ร่วมรับฟังและแลกเปลี่ยนข้อมูล ณ ห้องประชุมคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

วันที่ 10-11 ก.ย. : ตัวแทนเยาวชนในพื้นที่โครงการเมืองแร่โปแตชเข้าร่วมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการพัฒนารายการวิทยุชุมชน ที่ศูนย์ศึกษานโยบายสื่อ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ

วันที่ 20 ก.ย. : กลุ่มชาวบ้านจากพื้นที่ขอประทานบัตรเมืองแร่ถ่านหินลิกไนต์ ต.บ้านแหง อ.งาว ต.แจ้คอน อ.แจ้ห่ม จ.ลำปาง ชาวบ้านจากพื้นที่โครงการเมืองแร่เหล็ก ต.แม่ถอด อ.เถิน จ.ลำปาง และพื้นที่โครงการสำรวจแร่เหล็กและทองคำ อ.วังชิ้น จ.แพร่ ซึ่งเป็นเขตรอยต่อกับแหล่งแร่เหล็ก อ.เถิน จ.ลำปาง จำนวนกว่า 1,500 คน ร่วมกันชุมนุมหน้าศาลากลางจังหวัดลำปาง เพื่อเรียกร้องรัฐบาลให้ยกเลิกกระบวนการประทานบัตรโครงการเมืองแร่ในจังหวัดลำปางที่ดำเนินการอยู่

วันที่ 27 ก.ย. : ตัวแทนวิทยุชุมชนคนฮักถิ่น เอฟ เอ็ม 100.75 เมกกะเฮิร์ต เข้าร่วมประชุมกับเครือข่ายวิทยุชุมชนภาคอีสาน และสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) เพื่อแลกเปลี่ยนสถานการณ์การดำเนินงานของเครือข่ายฯ และวางแผนงานการหนุนเสริมความร่วมมือระหว่างวิทยุชุมชนกับ สช. ที่โรงแรมโสมพะ จ.ขอนแก่น

วันที่ 28-29 ก.ย. : ศูนย์สื่อชุมชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ศสธ.) ร่วมประชุมกองบรรณาธิการ กับสำนักข่าวเสียงคนอีสาน และเครือข่ายผู้ทำงานด้านสื่อภาคอีสาน ที่อาคารมทบ้านดอนแดง อ.กันทรวิชัย จ.มหาสารคาม...@

ค.คนฮักถิ่น

บุญเลี้ยงสกายแล็บ ชาวนาผู้กล้าทำชนเสาไฟแรงสูง

โดย...ภูมา ตั้งตระหง่าน

ย้อนไปเมื่อ 55 ปีที่แล้ว “บุญเลี้ยง โยทะกา” ถือกำเนิดขึ้นในครอบครัวชาวนาของ อ.บรบือ จ.มหาสารคาม ก่อนที่บิดามารดาจะ

ตัดสินใจพาอพยพครอบครัวขึ้นเหนือบุกเบิกที่ดินทำกินแห่งใหม่ ณ บ้านแม่न्छต.หนองไผ่ อ.เมือง จ.อุดรธานี

เมื่ออย่างเข้าสู่วัยฉกรรจ์ หลังการจากไปของมารดา บุญเลี้ยงมีโอกาสได้เจอคู่ชีวิตจุดจุดพบเพสันนิวาสน์ที่ถูกขีดเส้นไว้ ทั้งคู่มักด้วยกันสองคน หลังกินดองกันตามธรรมเนียม บุญเลี้ยงได้ร่อนเร่ไปยังดินแดนตะวันออกกลาง 2 ปีกว่า ใน 3 ประเทศกับการแสวงโชคที่แดนอาหรับ ทำให้บุญเลี้ยงได้รู้จักการถูกเอารัดเอาเปรียบ ความอยุติธรรม ความขัดแย้ง และมีตรากฎ หลังโบกมือลาดินแดนทะเลทรายบุญเลี้ยงตั้งปณิธานแน่วแน่ว่าจะไม่หวนคืน โดยปักธงชัยไว้ที่ท้องนาที่บุพการีได้มอบไว้ให้ทำการเกษตรเคียงบ่าเคียงไหล่กับ “สมปอง” ภรรยาอันเป็นที่รัก

ทุกวันนี้บุญเลี้ยงเป็นเจ้าของสวนพริกและสวนข้าวโพดชีวภาพที่สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้อย่างไม่ขัดสน มันเป็นความสุขเล็กๆ ที่ชายร่างเล็กผิวดำดำดำดำคนนี้จะสามารถมอบให้ตนเอง ครอบครัว และผู้บริโภคนผลิตผลของเขาได้

ทว่าช่วงเวลาแห่งความสุข วิถีชีวิตที่เรียบง่ายของบุญเลี้ยงและครอบครัว ที่ทุกวันนี้จะต้องลุกขึ้นเก็บผลผลิตแต่เช้ามีดบรรทุกใส่รถสามล้อสกายแล็บคู่ใจไปขายที่ตลาด ต้องสะดุดและแปรผันอย่างไม่เคยคาดคิด เมื่อการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย(กฟผ.) ได้เข้ามาก่อสร้างเสาและวางแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูงในแปลงเกษตรของเขาและญาติพี่น้อง ภายใต้โครงการระบบโครงข่ายไฟฟ้า 500 กิโลโวลต์ น้ำพอง 2- อุดรธานี 3

ด้วยมีหน่อเชื้อของนักต่อสู้กับความอยุติธรรมเมื่อครั้งยังแสวงโชคอยู่ตะวันออกกลาง ในปี 50 บุญเลี้ยงร่วมกับชาวบ้านอีกหลายหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบจากการจัดการทรัพยากรพลังงานแบบขาดการมีส่วนร่วมของรัฐ ได้ลุกขึ้นตรวจสอบ และคัดค้านโครงการดังกล่าวในนามคณะกรรมการชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบจากแนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูง มาอย่างต่อเนื่อง โดยมีจุดหมายร่วมอยู่ที่การปกป้องแผ่นดินผืนสุดท้ายอันเป็นอยู่ข้าวอู่ น้ำและมรดกตกทอดที่เกิดจากน้ำพักน้ำแรงของบรรพบุรุษที่ควรค่าแก่การทวงแทน... **สังขรณ์ขื่อนี้คนชนบทอีสานทุกผู้ทุกนามย่อมรู้อยู่เต็มอก !!!@**

กรุณาส่ง.....

ศูนย์สื่อชุมชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (ศสธ.)

บรรณาธิการอำนวยการ : สมชาย บางแก้ว บรรณาธิการ : ปราณ ป็องถิ่น

กองบรรณาธิการ : จัน ทองตาล ,แสงธรรม คำสงค์ ,อารมณีนโนนสว่าง ,รงค์ ภัทรา ,ภูมา ตั้งตระหง่าน

ที่อยู่ : ตู้ ปณ.14 อ.เมือง จ.อุดรธานี 41000 E-mail : huktin.ud@gmail.com โทร.081-3696266